

**Јирген Кока, *Историја капитализма*,
Клио, Београд 2016, стр. 136**

Јирген Кока је професор емеритус, који је својевремено предавао Историју индустријског свијета на Слободном универзитету у Берлину. Репутацију је стекао проучавајући социјалну историју и данас важи за једног од најзначајнијих историчара који се баве том граном историјског истраживања. У периоду од 2001. до 2007. године руководио је Берлинским центром за друштвене науке. Аутор је и коаутор многих стручних радова и студија које се баве социјалном историјом XX вијека. Мотиви за писање ове студије произлазе из све значајнијег актуелизовања појма капитализма у свјетским круговима након избијања финансијске кризе из 2008. године. Књига Јиргена Коке *Историја капитализма* је своје прво издање доживјела 2014. године у Њемачкој. Пред читаоцима на српском језику налази се прво издање, које је са њемачког језика превела Маја Матић.

Садржај студије која се налази пред нама подијељен је у пет основних тематских цјелина. У маниру врских историчара, аутор се одлучио да на самом почетку разјасни појам капитализма. Стога прва тематска цјелина носи назив *Шта значи капитализам?* (стр. 7–23). Експликација овога појма се спроводи како преко мислилаца који су га теоријски промишљали тако и преко употребе појмова *капитал* и *капиталиста* у водећим европским језицима. Сва контроверзност онога што поимамо као *капитализам*, према аутору, произлази из његове полемичности, јер је овај појам конституисан као критички. Контекстуализујући различита значења појма *капитализам* у дјелима Маркса, Вебера и Шумпетера, изграђен је теоријски основ за аналитичко сагледавање различитих мијена *капитализма* и сагледавање његових специфичних карактеристика у различитим епохама.

У својим анализама аутор почетке капитализма датира у рани средњи вијек, проналазећи за различите цивилизације и различите временске почетке ипак заједничке црте у манифестацији капитализма. Стога је друго поглавље посвећено најранијим облицима капитализма и носи назив *Трговачки капитализам* (стр. 25–45). Почети капитализма су анализирани компаративном анализом три региона који су били поприште развоја капитализма у његовим раним манифестацијама – Кина, Индијски океан и западни дијелови Европе. Кроз анализирање различитих географских и политичких цјелина настоји се укинути

устаљена представа да је тек са XII вијеком могуће говорити о капитализму. Анализом трговачког капитализма тврди се да је он у периоду од 500. до 1500. године у суштини био глобални а не само европски феномен.

Период у ком појам капитализма постаје неодвојив од западноевропских земаља почиње након 1500. године и представља један од фактора експанзије европског свијета са географским открићима. Према томе се треће поглавље зове *Експанзија* (стр. 47–75). У периоду експанзије европског свијета на друге континенте одвија се и експанзија трговине. У условима колонијалне трговине формирају се нове институције и нови облици финансијског капитализма, који ће остати актуелни до данас. Капитал је све више постајао роба којом се могло шпекулисати. Управо са таквом праксом настаће прве велике наде и разочарења у снагу капитализма, које ће остати актуелне до данас. Аутор у овом дијелу анализира најважније сфере у којима је капитализам, и прије индустријализације, преобликовао свијет рада, као и услове због којих се може тврдити да су Енглеска и Низоземска већ у XVII и XVIII вијеку постале земље потпуно развијеног капитализма.

Кулминација развоја капитализма датира се у XIX и XX вијек, стога се и четврто поглавље, које обрађује развијени капитализам, зове *Капитализам у својој епохи* (стр. 77–119). Анализама везаним за ово поглавље доминирају односи између капитализма и друштвених процеса са којима је у непрестаној вези – индустријализацијом, глобализацијом, финансијализацијом, трансформацијом најамног рада, односом тржишта и државе. Опсервације о најважнијим модерним карактеристикама капитализма аутор своди на став: *Аналогни процес цивилизовања данашњег капитализма отежан је тиме што глобалном капитализму, који све више и више дјелује транснационално, не одговара никакав приближно транснационални глобални суверенитет који би могао да се супротстави његовој и даље снажној динамици: ово представља нерешен проблем.*

Иако некарактеристично за историјске радове, аутор у петом дијелу студије, која носи назив *Поглед у будућност* (стр. 121–126), настоји да да смјернице за будућност. Аутор износи став да су се до сада све алтернативе капитализму показале као инфериорне, како у омогућавању благостања тако и у погледу обезбјеђивања слободе. Стога треба инсистирати на реформи капитализма као трајном задатку. При томе се не смије испустити из вида да кључну улогу у таквим интенцијама треба да има критика капитализма.

Као значајку ове студије и њеног превода на српски језик треба истаћи модеран приступ у истраживању прошлости, при чему доминира компаративна метода. Значајна чињеница је и то што је у овој студији ријеч о социјалној историји, при чему она може да послужи и другим друштвеним дисциплинама у контекстуализовању савремених друштвених процеса. Да историјско проучавање није само "поглед уназад", вјерно нам свједочи и посљедње поглавље ове књиге, које може да послужи за преиспитивање основних методолошких

АЛЕКСАНДАР ВУЧКОВИЋ, *Јирген Кока, "Историја капитализма"*

поставки у српској историографији. Пред нама се налази методолошки модерно израђена историјска студија, чије истраживање прошлости има интенцију да освјетљава садашњост и даје упуте за будућност. Ради се о савременом приступу и савременом проблему и стога ова књига представља посљедње домете историјске науке.